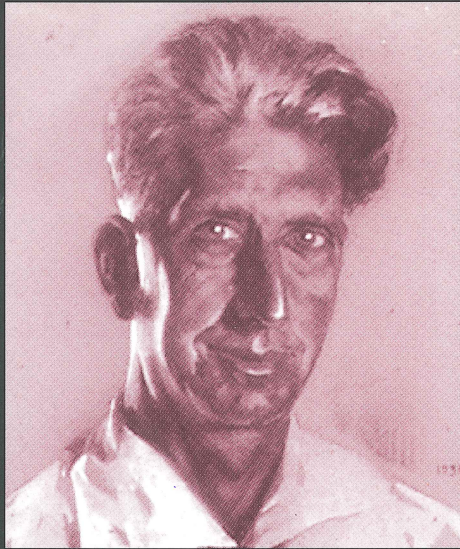

RETRAT

28

RETRAT

28

28A ▽

MARTÍ TORRENTS I BRUNET

(1887-1977)

TERESA CAMPS I MIRÓ

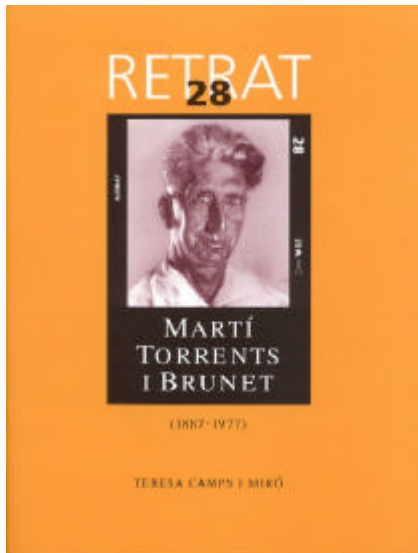
RETRAT N. 28

MARTÍ TORRENTS I BRUNET

(1887-1977)

Teresa Camps i Miró

PRESENTACIÓ

Tothom qui va conèixer Martí Torrents sap que era un home senzill i tranquil, poc amant de protocols i elogis gratuïts. Molts són els ciutadans que encara recorden aquell entranyable personatge de gairebé dos metres d'alçada, cabell blanc i nas prominent que duia sempre espadnyes de pagès massegades per les seves inescotables caminades. Potser aquest tarannà de persona humil i molt lligada a la natura, aquest escàs afany per prodigar-se, són la causa de no haver ocupat posicions més notòries en la nòmina d'artistes catalans del seu temps. En cap cas, la discreta aparició sobre la seva obra es pot atribuir a una discreta qualitat del seu art, ja que el seu talent és palès i indiscutible, i així ho va captar Joaquim Mir només arribar a la Vilanova activa i atractiva dels anys 20.

L'Ajuntament recentment ha tingut l'oportunitat d'obtenir, de mans de la vídua, una fabulós llegat de la col·lecció personal que es trobava desada a la masia de Vildelops, on residia la parella des dels anys cinquanta. L'arribada d'aquest extraordinari conjunt, format per més de tres-centes peces, ha aportat noves visions sobre l'obra, ha fet descobrir les fases més primerenques i les opcions més inèdites i agosarades de la seva trajectòria. Calia per tant, redefinir el personatge i, sobretot, deixar escrit el valor amb detall del què va fer.

Aquest Retrat, juntament amb l'exposició antològica que se li ha dedicat al Museu Víctor Balaguer- acompanyada d'un catàleg-, esperem que contribueixi a col·locar-lo en la història. En la història del nostre poble com a home i ciutadà compromès, per les seves actuacions com a jutge de Pau, com a representant del cooperativisme agrari i com a protector del Registre Civil. En la història, també com a artista i com a representant de la rica tradició paisatgística catalana, mereix certament un reconeixement que fins ara no se li ha donat.

Ell fou, juntament amb Mir, Ricart i Cabanyes un dels autors de la cèlebre decoració del Cafè Foment Vilanoví, però en aquest cas especial, potser com cap altre, va escampar per moltes altres parets de la ciutat el seu traç: en el Teatre Bosc, quan n'era empresari, a la Gran Penya, al Pòsit de Pescadors, al desaparegut restaurant Rossegall, el restaurant Peixerot, a la parròquia de la Immaculada del barri de Mar... Malauradament, no tot s'ha conservat, però ens indica amb quant afecte i quant temps va estar Torrents dedicat a aquest poble. El nostre deute amb ell, doncs, havia de ser liquidat.

Sixte Moral i Reixach
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

BIOGRAFIA

El record marcat per l'afecte i confirmat pel temps transcorregut des de la seva mort ara fa vint-i-cinc anys, ens retorna la imatge de la persona de Martí Torrents més intensament que la seva classificació com a home actiu i creador d'una obra important: allò que ens va sorprendre tothora pesa més, en el cas de Martí Torrents, que allò que va fer. I, si normalment la vida d'un artista es dissol i es perpetua en la seva obra, fins al punt que un cop encetat el seu camí professional i personalitzat l'estil de la seva obra, en la major part d'artistes importants sembla desaparèixer l'home que hi ha al darrere, des del meu punt de vista, en Torrents com a persona fou tan gran que sura per damunt la quantitat d'obres que va fer. A l'hora de voler esbossar la seva semblança biogràfica, es fa difícil destriar, tal és, al meu parer la coherència entre l'home i la seva obra.

En el meu record hi ha el Martí Torrents personatge fet i consolidat al cap d'anys de viure i pensar de la mateixa manera, hi ha el veí esdevingut amic de la família a la nostra casa de Ribes Roges, l'infatigable conversador amb el meu pare com a interlocutor de temes tan profunds com el sentiment religiós, la mort i el més enllà... que ambdós enfocaven des de la seva visió espiritual de l'home i la natura, però també, hi havia l'esplèndid narrador d'anècdotes i aventures personals que transformava la seva enorme imatge en la més propera i afable capaç d'embadalir el públic adolescent que aleshores configurava la nostra família. Era cap a 1970 que Torrents va esdevenir el guardià d'hivern del nostre jardí i en pintava les flors, allà hi rebia el vell amic Cabanyes i nosaltres esperaven els caps de setmana per sentir-lo de nou. Jo, aleshores incipient historiadora de l'art, maldava per dur la conversa al meu terreny i fer-lo parlar d'art, del seu art, no me'n vaig sortir fins quatre anys més tard, moment en què, quan la vista començava a trair-lo i les cames gairebé no l'aguantaven, conscient potser que la seva obra era acabada, en vam parlar en una atmosfera tenyida per la nostàlgia i la impotència i l'acceptació de la difícil realitat: "Ara, ja no puc pintar...", ho recordo com si fos ara mateix i recordo que en aquell moment ja no tenia gaire sentit parlar de pintura davant l'home que de nou no sabia separar la seva vida de la seva obra.

Les nombroses fotografies i els autoretrats mantindran la imatge de Martí Torrents ben fidel a ell mateix i al record de tots aquells que el vam conèixer, com un home alt i vigorós, de cabell llarg i blanc, de veu poderosa i un nas imponent vestit amb senzillesa i calçat amb espadenyes, imatge de bohemí impenitent, xerraire, simpàtic i extravagant. Convé, però, anar més enllà de les anècdotes de manera que al costat de la imatge plena de bondat i simpatia del personatge hi hem d'afegir l'obra, però també, l'hem d'omplir de la veritat de la seva història i de la profunditat del seu pensament. Quan segons l'expressió del seu amic Joan Alemany, Torrents parlava "de terrats en amunt" hom hi descobria "un Torrents molt distant d'aquella persona envoltada d'una aurèola d'artista bohemí, de figura original amb mímica de comicitat gairebé estrofolària, independent i lliure, enormement simpàtica, estimada i popular.

Personatge extravertit i introvertit a la vegada. En el fons, difícil d'entendre, molt difícil. Però de cara a l'amic privilegiat, en Torrents es treia la seva disfressa exterior i es mostrava amb el seu interior despulrat de convencionalismes i descobries llavors tota la grandesa espiritual, tota la seva tendresa i bondat. Descobries un Torrents meditatiu, profund, preocupat pel sofriment humà, per la iniciada destrucció de la naturalesa, sensible i sentimental. I a la vegada, també coneixies la seva intel·ligència, l'extensa formació intel·lectual, els pensaments i els coneixements filosòfics i de les grans creences de les més variades religions. Llavors coneixies un Torrents impressionant." ¹

√ "Vilanoví, colrat pel sol..."(J. Mir) w

"Vilanoví colrat per tot un sol (des de quan surt fins quan es pon), clar com l'aigua en què pinta les seves aquarel·les adorables. L'ombra de l'Onclet és més alta que els pins que ell arbora. En Joan Martí Torrents és: amor pur i intens a la natura, fluïdesa exquisida xopada generosament en el paper granat". Això ho va escriure el pintor Joaquim Mir, veí de Vilanova des de 1922 i amic i company de tertúlia i de pintura de Martí Torrents, com a text de presentació de la primera exposició de Torrents a Barcelona, a la sala Parés, l'any 1923.² El primer qualificatiu fou el de vilanoví, li prenc el mot perquè penso que de forma conscient i voluntària, Torrents fou sempre i del tot vilanoví.

Fill de la casa més vella de la Geltrú, on va néixer el dia 7 de desembre de 1887,(al núm. 4 del carrer del Palmerar Baix), com li agradava dir, certament Martí Torrents va ser en tot i per tot, vilanoví. Moltes són les dades que confirmen aquesta voluntat; sense establir prioritats en una qüestió que cal entendre com un tot coherent, em sembla evident la seva voluntat de ser-ho sempre, de voler viure a Vilanova tota la vida i no tenir la ciutat solament com al lloc de naixença i de residència; les circumstàncies de la seva vida i fins i tot el fet d'esdevenir pintor li haurien pogut permetre marxar de Vilanova, obrir-se camí a Barcelona o a Madrid on la seva obra va ser ben rebuda per la crítica especialitzada, o tal vegada establir-se a Anglaterra on, abans de la guerra civil espanyola, venia molt bé les seves aquarel·les en un territori de consolidada i llunyana tradició de pintura a l'aigua. Potser una altra ocasió per marxar hauria estat l'exili a la fi de la guerra civil al qual es van acollir nombroses persones que havien ocupat càrrecs públics al servei del govern republicà o que tenien un pensament liberal o no exactament d'acord amb la ideologia dels guanyadors, per fugir de la mort o d'una segura repressió, tanmateix, i, tot i que durant la guerra la seva actuació pública, per bé que ben intencionada i alguna vegada arriscada, es situava al costat de la República, Martí Torrents va voler quedar-se i, tot i que les informacions sobre el que li va passar són poc segures, sabem que es va allunyar molt poc temps de Vilanova. De fet, mai no

¹ Joan Alemany *Incitació a la vitalita* Ed. El cep i la nansa, Vilanova i la Geltrú, 2000

² Sembla que hi va haver una exposició anterior feta a Vilanova el 1914, al Cercle Vilanoví. En dona notícia Josep Cruset en un article publicat al diari *Villanueva y Geltrú*, 3 d'agost de 1961. En qualsevol cas, la primera feta des de la voluntat de ser pintor, fou la de 1923 a la Sala Parés presentat per Mir.

se'n va allunyar gaire temps; els seus escassos desplaçaments eren ocasionats per les seves exposicions, la major part fetes a Barcelona.

Fou també vilanoví de cor, de presència i d'entrega a la ciutat: la seva paraula amiga, sovint carregada de ciència, oferta generosament, la simpatia envers tothom, les pintures decoratives fetes sobre parets d'espais públics significatius i diverses llars de Vilanova, el retrats dels amics, l'acció personal duta a terme en temps de guerra com a jutge municipal, les programacions cinematogràfiques fetes al Pòsit de Pescadors, al vell cinema Artesà i al cine Bosc, aquestes i moltes altres coses, gestos, paraules avui esdevingudes anècdotes, són vivències que molts vilanovins tenen com a part dels seus records, del temps de la seva infantesa i joventut viscuda a Vilanova, així com del paisatge de la seva ciutat.

Les arrels familiars ja hi eren i ben vilanovines i llunyanes en el temps; n'hi ha constància a partir del segle XVI. Martí era fill de dues famílies ben conegudes; el seu pare fou Joan Torrents Marquès i la mare va ser Isabel Brunet Bosch. El seu renom era "L'Onclet", nom també de la finca que la família posseïa als afores de Vilanova, presidida per una vella masia del segle XI fortificada. El pare de Martí Torrents fou un personatge singular, advocat, fundador i president de l'Ateneu; home de pensament liberal, va ser alcalde de Vilanova el 1887, també va ser jutge municipal i escrivia habitualment al *Diari de Vilanova*; va morir el 1920. La mare Isabel Brunet havia nascut a la Habana. El matrimoni va tenir quatre fills: Damià, Isabel, Martí i Petronila.

Torrents fou Vilanoví del mar de Vilanova que el va veure banyar-s'hi tota la vida, hivern i estiu, i fou el pintor dels boscos que voregen la vila sobretot quan va establir residència a Viladellops. Vilanoví conferenciant i eloqüent, abans de la guerra predicava a Vilanova un credo d'amor a la natura. El Cercle Vilanoví, segons sembla, encara que la dada no és prou confirmada, va veure penjades per primera vegada les pintures de Martí Torrents el 1914. Compromès amb l'art més nou del segle XX, el cinema, en va tenir un com a empresari i programador, primer al Pòsit de Pescadors, també esporàdicament al vell cinema Artesà i d'una manera perllongada, entre 1932 i 1951, el cinema Bosc, el qual va pintar de cap a peus amb escenes i paisatges de les tradicions vilanovines.

En temps d'alegria en llibertat, sempre abans de la guerra, va pintar les escenes de música i ball que encara ara decoren les parets del restaurant Peixerot, així com cartells anunciadors de la festa major i del carnaval vilanoví. També va pintar murals que representaven paisatges a la sala del cafè de la societat Gran Peña el 1928, pintures que després de la guerra van ser completament esborrades.

Com a pintor de Vilanova és al costat dels altres destacats pintors vilanovins, Alexandre de Cabanyes, el gran amic, Enric Cristòfor Ricart i Joaquim Mir pintant el 1925 la decoració del cafè del Foment, entitat de la qual, amb motiu del centenari el 1953, fou anomenat soci d'honor. Ell va ser l'ànima i el cervell de l'homenatge popular de Vilanova al pintor Joaquim Mir, fet el 1926, el millor

i més sentit que mai li van fer a aquest llorejat paisatgista, al seu retorn a Vilanova després que no li fos concedit un guardó, la medalla d'honor, a Madrid.

Amic de molts vilanovins dels quals va fer el retrat al carbó, així com de les seves esposes i fills, algun d'ells notables ciutadans, també li va plaure decorar amb pintures murals l'interior de les seves cases, avui difícilment recuperables a causa de les humitats, dels canvis del temps que ha passat o senzillament perquè és difícil saber quantes cases van ser decorades i si avui encara existeixen.

Cal dir que la major part de la seva obra es troba a Vilanova; moltes llars vilanovines o de famílies relacionades amb Vilanova guarden més d'una obra d'en Torrents, sovint diverses i ben triades: per als paisatges, l'aquarel·la, flors i natures mortes a l'oli, i, naturalment i sovint en penyora d'amistat, els retrats al carbó de tota la família. Penso que ell hi tenia la voluntat i per això, durant uns anys, a partir de 1961, va contribuir a la Festa Major exposant obres, moltes flors pintades a l'oli, agradables i de petit format, treballs intencionalment accessibles des del punt de vista econòmic, perquè els vilanovins que ho volguessin les poguessin adquirir a la sala de la botiga del seu amic Macià Angrill, al capdemunt de la Rambla; ben sovint amb l'adquisició d'una obra s'obria, si encara no hi era, una relació cordial i sincera que podia desembocar en la generosa realització del retrat al carbó de tota la família.

En justa correspondència, molts ciutadans de Vilanova tenen present la seva imatge i el peculiar to de la seva veu, guarden records, tenen alguna anècdota per explicar, potser també alguna o algunes obres seves, i em sembla que tothom, quan el recorda, l'evoca en la seva imatge més humana, la seva cordialitat, la seva senzillesa i la seva bondat.

v La natura en el punt de partida w

Martí Torrents va néixer en un ambient benestant i culte i de pensament liberal vinculat a la ciutat; els seus pares el van orientar cap als estudis.

Martí va fer els primers estudis als Escolapis de la rambla Samà i després del batxillerat s'encaminava cap a estudis de peritatge agrícola, que cursava a Barcelona en el temps en què la família s'hi havia traslladat ja que el seu pare feia de jutge a Sant Martí de Provençals, entre 1902 i 1910. La següent etapa havia de ser la consecució del títol d'enginyer agrònom que calia obtenir a Madrid. Martí es va preparar per aprovar les assignatures preparatòries, entre elles, el dibuix artístic que va aprovar a l'escola d'arquitectura de Barcelona i se'n va anar cap a Madrid. Aquí em sembla que cal emfatitzar el valor o si voleu, l'acció de l'atzar, del tot determinant com sol succeir; a Madrid Martí va caure greument malalt, d'una estranya malaltia provocada pel creixement sobtat del seu cos adolescent que va assolir l'alçada definitiva d'un metre noranta-cinc centímetres, un fet físic que les seves forces no van poder assimilar. Comentant el fet, Martí Torrents solia dir que en retornar a Vilanova els metges el desnonaven i que davant la situació, va decidir fugir al camp,

desaparèixer. Fou un viatge desesperat cap a la vida, no goso dir un retorn als orígens naturals, sinó inicialment, una fugida de la mort que l'amenaçava en plena joventut. La conseqüència d'aquest viatge fou la descoberta de la natura; en aquest sentit, crec que es pot afirmar que la fugida de Martí Torrents fou una mena de viatge iniciàtic que el va introduir en un personal camí definitiu i irreversible, en el punt de partida del qual hi ha la idea de Natura que ell va aprofundir i amb la qual va ser coherent tota la vida. Durant un any va caminar llargament, alimentant-se de faves, fulles de col, herbes, enciams i fruites, a l'aire i al sol, banyant-se al mar, dormint al ras o sota algun pont, vivint en solitari l'experiència del total contacte amb la natura; d'aquesta manera, el seu cos va recuperar la força i la salut.

Abandonada la idea dels estudis universitaris, en retornar del seu viatge personal, Torrens esdevingué pagès durant uns quants anys a la masia familiar, ca l'Oncllet, més tard rebuda en propietat a la mort del seu pare el 1920. De l'ofici de pagès en va fer la seva dedicació professional fins al punt d'implicar-se activament en tasques de promoció del cooperativisme agrari de manera que fou vocal de la Cooperativa Agrícola de Vilanova des del 1921 i president a 1925, moment en que sembla redueix sensiblement el seu compromís sindicalista, tal vegada perquè la posició compromesa a nivell d'interessos professionals del món de la pagesia entrava en clara contradicció amb la situació de terratinent fill de família burgesa i propietari de finca que era Martí Torrents. Tanmateix, en el seu horitzó, en aquell moment, ja s'hi albirava un altre camí, el de l'activitat artística; i si bé el record de l'ofici de joventut encara es feia present a la seva casa de Viladellops, on tenia un hort i un corral, l'ofici de pintor va superar amb escreix l'anterior ofici de pagès.

v La natura com a constant w

La curació del cos gràcies a la natura fou del tot evident, però goso pensar que l'experiència viscuda més enllà de la guarició física el va marcar positivament per sempre més: la solitud, la incertesa, la necessària reflexió, el neguit de sobreviure, els beneficis comprovats del pas dels dies, la vivència de la llum, dels colors i les olors, la comprovació dels canvis que es produeixen constantment al món natural, de tota la riquesa de formes de vida que conté la natura, no el van deixar indiferent. Persona bona, culta i sensible, de l'experiència viscuda a la natura, en va destil·lar un pensament i una opció vital i, convençut de les bondats de la Natura, en Torrents hi va restar fidel per sempre més.

Vegetarià convençut, adoptà la sobrietat i l'austeritat de la vida del pagès com a norma de vida personal. Els anys a ca l'Oncllet ho van afavorir i ho van confirmar. Calçat sempre amb espadenyes, habitualment en mànigues de camisa, sovint el pantaló era de pana; difícilment, si no era en ocasions molt especials, corbates, americanes i sabates, per ell considerades com una mena d'aberració que impedia la fluïdesa de l'energia de la terra cap al cos humà, a més d'un instrument de tortura, mai no sortien de l'armari.

Li agradava d'explicar com va retornar a la vida lluny de casa seva, sense dubte, en un acte de gratitud però potser també per explicar els beneficis de la vida sana viscuda d'acord amb l'entorn natural. Aquesta forma de vida, adoptada com una opció definitiva mai abandonada, portava implícit un pensament sòlid i elevat, formulat a través de les doctrines del naturisme. Torrents, completament convençut de les bondats del naturisme com a filosofia i com a forma de vida, va promoure l'Associació Naturista de Vilanova el 1921 de la qual fou president i entusiasta divulgador.

Del vagareig pel camp en el fructífer temps del seu viatge fugint de la mort, en Torrents en va guardar a més una pràctica molt preuada, caminar. Infatigable caminador, deia que havia recorregut a peu tot l'estat i el fet era prou conegut: *"Es fama que Martí Torrents se permetió considerables excursiones por el país, provisto de un mapa de propia fabricación, minucioso y detalladísimo, al que podríamos denominar hortícola-frutal, que le bastaba para resolver todos sus problemas alimenticios: "a la derecha, perales practicables", "aquí hay una viña convincente", "a la izquierda, higuera magnánima" y quizá también algún que otro "cuidado con el perro"...³*

De les seves anades al Pirineu i a la vall d'Aran el 1923 i 1924, en va deixar constància en les seves pintures però també en els escrits i les conferències que va fer sobre el tema a Vilanova.

La lliçó de natura fou vital i prèvia a la pintura de paisatge; potser els seus paisatges en són una mena de conseqüència, com una síntesi lògica i natural d'una forma de vida i de pensament, la tria d'allò més sublim, allò que respon a la sensibilitat i a la creació, només possible de resoldre traduint-ne la imatge. Em sembla lícit pensar que tot i que era temps de paisatge en la pintura catalana del moment i en aquest àmbit, Mir havia obert una important direcció, la forma natural i gairebé lògica d'expressió d'en Torrents havia de ser la seva personal visió de la natura. Torrents va ser pintor, va projectar la mirada sobre l'entorn natural que l'envoltava, la seva vista es va amarar dels colors i les formes de la natura i va trobar la manera de trametre la

seva sensació i la seva vivència mitjançant la pintura, és a dir, la fixació sobre un suport pla d'una imatge obtinguda per un procés d'observació, selecció i reflexió, elaborada amb colors, a l'aigua o a l'oli sobre una tela o un paper.

³ M.F. "Un pintor de Vilanova" *Tele-Exprés*, 1 febrer de 1968

▼ L' inici de l'ofici de pintor w

Malgrat la seva llarga trajectòria com a pintor, la seva incorporació professional a la activitat artística fou tardana. Aquells passos que els joves artistes emprenen amb entusiasme, il·lusió i energia per obrir-se un camí en el món de les arts quan perceben i accepten la seva condició de creadors, a Martí Torrents li esdevingueren quan ja era un home madur, carregat amb fortes experiències vitals. La pintura, assumida en la maduresa, no fou al meu entendre una nova fugida, sinó més aviat un recurs per on canalitzar la seva sensibilitat, com una mena de resultat personal integrador del seu pensament i de la seva forma de vida. Això m'ho fa pensar el fet que Torrents mai va deixar Vilanova per establir-se a prop dels mercats possibles i de l'entorn que els és propi, les tertúlies, la crítica i el col·leccionisme. Tampoc semblava veure-hi un possible recurs vital, tot i que naturalment, ell exposava la seva obra també per vendre-la, perquè va tenir altres oficis paral·lels al fet de pintar, el de pagès durant uns quants anys, el d'empresari cinematogràfic en diverses ocasions i el de jutge municipal estroncat a causa de la guerra, als quals es va dedicar amb tota professionalitat. També cal pensar en l'austeritat de la seva forma de vida i en el seu pensament que no li demanaven luxes ni comoditats supèrflues. Jo el recordo, com potser també moltes persones que el van conèixer, sense el neguit exclusiu de la valoració econòmica de la seva obra; en aquest sentit, no tenia cap presumpció sinó aquella d'obtenir un element de bellesa. Tanmateix, la preocupació econòmica es va presentar quan en edat molt avançada, patia per la seva fidel companya i la situació en què ella quedaria a la seva mort.

De la ja citada experiència vital en plena joventut, la lliçó en fou apresada, i Torrents explicava que durant la malaltia, ja pintava, "la pintura em distreia". Efectivament, podia fer-ho perquè estava ja introduït en els secrets del dibuix i de la tècnica de l'aquarel·la gràcies a les lliçons rebudes a l'Acadèmia Baixas de Barcelona mentre es preparava per aprovar el dibuix artístic a l'escola d'Arquitectura condició necessària per a uns estudis posteriors que calia fer a Madrid.

Home casat el 1916 amb una noia de Cubelles, Concepció Castellví, la parella vivia a la masia de ca l'Oncllet on Torrents feia de pagès a la vegada que tenia llogat un pis davant del mar de Vilanova, molt a prop de l'emplaçament del restaurant Peixerot. Ben aviat, l'esposa va enfollir. El 1924 Torrents es va trobar sol a causa de l'internament definitiu de la seva esposa en un centre especialitzat. Torrents va deixar la masia i se'n va anar a viure al pis de la platja, a prop del restaurant Peixerot, aleshores més semblant a una taverna de pescadors.

No em sembla desencaminat pensar que en aquest moment es produïren dues circumstàncies determinants de la dedicació de Torrents a la pintura: per una banda el lamentable procés de la seva esposa que el va abocar a la solitud i a la pena; per una altra banda, l'arribada del pintor Joaquim Mir a Vilanova on es va casar el 1921 i s'hi va establir a partir de 1922 fins a la seva mort ocorreguda el 1940.

Sembla doncs que altra vegada l'atzar s'aproxima a la vida de Torrents i esdevé determinant. Possiblement pintant a prop de ca l'Onclet, on Mir va fer uns quadres el 1922, l'il·lustre i aleshores el més notable paisatgista català, trobaria Torrents, home culte i sensible, mudat en pagès de la finca i antic aprenent d'aquarel·lista a l'escola d'Arquitectura de Barcelona. En comú, moltes coses, la pintura i la natura, la sensibilitat i l'art, també la simpatia i el respecte i les ganes de parlar. Mir acabat d'instal·lar-se a Vilanova, havia comprat una gran casa a prop de l'Hospital, aquesta casa era propietat de la família materna de Torrents. És lògic pensar que amb la fàcil i agradable conversa i el fet de compartir interessos, esdevingueren amics. Mir, entusiasta i generós de mena amb els amics, no dubtà a presentar Martí Torrents a la seva primera exposició feta a Barcelona a la Sala Parés, lloc habitual del pintor Mir. Podem pensar que va fer les gestions oportunes i ens en resta el text de presentació, escrit per Mir el 1923. A partir d'aquest moment, Torrents fou assidu i fidel de les tertúlies de casa de Mir amb Ricart i Cabanyes. Als quatre artistes, potser convocats per Mir, els trobem al Foment vilanoví el 1925 pintant les teles que van decorar el cafè i que avui s'exposen a la Biblioteca-Museu Balaguer. Després, el 1926, Torrents fou l'organitzador de l'homenatge popular que Vilanova va dedicar al pintor Mir en desgreuge per no haver-l'hi estat concedida la medalla d'honor a Madrid. L'amistat i el respecte mutu van durar fins a la mort.

El camí de pintor ja era obert, els camins de la natura seguien actius: llargues caminades pels Pirineus i la vall d'Aran, on plantava el cavallet al costat de la tenda de campanya per copsar en silenci la bellesa de les muntanyes. Seguien els escrits i les conferències sobre el pensament naturista però s'iniciava el reconeixement inicial a les seves pintures: el ressò que se'n va fer la gent de Vilanova a través de les notícies impreses, les exposicions que es produïen de manera continuada i sempre amb bona acceptació, la confirmació progressiva de la seva vàlua com a pintor i de les novetats que la seva manera d'usar la tècnica de l'aquarel·la introduïa, de la qual hom va vaticinar que Torrents era el renovador necessari, una tècnica que havia caigut en un total immobilisme.

Entre 1923 i 1931 vingueren tot un seguit de mostres: l'obra de Torrents, bàsicament paisatges a l'aigua, va ser vista a Sabadell, Vilanova, Reus, Girona, Tarragona, Terrassa, Madrid, Igualada i Barcelona diverses vegades. A partir de 1929 s'hi van afegir els retrats al carbó. El camí ja era obert. L'opció nova, viure de la pintura i no de l'hort i el corral, es consolidava. Amb tot, potser no n'hi havia prou. Deia Martí Torrents que li va sortir una feina de pintor a Barcelona, es tractava de pintar els grans cartells anunciadors de les pel·lícules destinats a cobrir les façanes dels cinemes. Calia pintar tota la nit per resoldre el nou cartell, que de vegades mesurava 18 metres quadrats. Li pagaven 30 duros al mes i ell deia que ja en tenia prou. En principi anava i tornava a peu de Vilanova a Barcelona, però més endavant, cap al 1928 va tenir un taller a Barcelona. La feina el va portar a entusiasmar-se amb el cinema i el món de l'espectacle? O bé ja era home iniciat en aquest art nou, fill del segle XX?. Es fa difícil respondre tractant-se d'una persona oberta, sensible i generosa que tal vegada va pensar que era bo donar cultura i entreteniment als seus veïns. Cal parlar d'aquest pintor d'esperit obert i modern dedicat al cinema.

▼ La personal aproximació al món del cinema w

¿Com explicar l'interès d'un pintor pel cinema en un temps que encara no contemplava la possibilitat de considerar el que avui anomenem com a setè art com un art veritable? Hi pot haver un ventall de motius: des de la possibilitat de fer-ne un mitjà de vida fins a la valoració del fenomen com el veritable art del segle XX. És probable que Torrents, home lliure, senzill i generós, actués més per intuïció i per la lògica acceptació d'unes circumstàncies que l'implicaven de manera que es va trobar treballant en el món del cinema i l'espectacle, sense ser actor ni empresari, sinó en aquell territori en què hi ha un lloc per als artistes: el disseny del cartell, l'escenografia, el retrat dels actors i les actrius; d'aquí, és fàcil pensar en la possibilitat de programar cicles i sèries de films, atès que l'accés al coneixement de la matèria prima era al seu abast.

En el punt de partida hi ha, potser, l'atzar i la necessitat de guanyar-se la vida: Martí Torrents, ja iniciat en el món professional de la pintura, però segurament mancat de recursos perquè ja no era pagès, va trobar feina de pintor a les empreses cinematogràfiques que necessitaven anunciar les pel·lícules que es projectaven de manera espectacular per cridar l'atenció del públic. Calia pintar sobre lona o paper i en tamany considerable els motius i els rètols anunciadors d'una pel·lícula que cobrien les façanes del cinema Capitol de Barcelona i d'altres cinemes, encarregades per les empreses Ufa, Cineaes, i Artistas Asociados. Solia comentar que aquesta feina la feia a partir de fotografies, que de vegades calia treballar tota la nit per enllestir el plafó anunciador, que li pagaven 30 duros i que sovint feia el viatge a peu de Vilanova a Barcelona per anar a la feina, almenys, als primers temps, perquè ben aviat va tenir taller a Barcelona, primer a la Via Laietana i després al carrer Conde del Asalto. Tot això passava segurament a partir de 1928 i es va perllongar fins a 1932, any en què Torrents va encetar una altra feina: la d'empresari cinematogràfic a Vilanova.

De tot això en donava notícia ell mateix quan comentava que havia pintat el rostre de Marlene Dietrich a un tamany de tres metres o les sabates de Charlot de dos metres i mig, i quan afirmava que els primers retrats al carbó els hi encarregaven les noies aprenents d'actrius i cantants, futures vedettes que acudien al seu taller del carrer Conde del Asalto, aleshores compartit amb un pianista instructor d'aquells ingenus i il·lusionats "canaris d'aigüera", com ell solia dir. De manera que, al costat de l'alegria del petit món de la faràndula local i de l'aproximació al modern fenomen de la creixent importància del cinema com a mitjà d'expressió artística, Torrents, per voluntat i necessitat professional, va descobrir el món de la figura. Així ho afirma Josep Cruset "*Hacer carteles era estudiar la figura, llevar las fotografías de los artistas o los fotogramas de la película a escala gigante...Así, en esta actividad, nació en Torrents la vocación por la figura*".⁴

Sembla, però, que més enllà dels grans murals efímers, i potser gràcies al contacte directe amb les empreses cinematogràfiques, Martí Torrents va

⁴ José Cruset "Martí Torrents o la primaria senzillez", *Villanueva y Geltrú*, 3 d'agost de 1961

adquirir una considerable cultura cinematogràfica. El cas és que la va voler projectar a Vilanova. S'encarregà aleshores de la programació cinematogràfica del Pòsit de Pescadors, oferí selectes programacions a l'antic cinema Artesà i va esdevenir empresari i encarregat de la programació del cine Bosc entre 1932 i 1951. Aquest gran cinema va ser completament decorat per ell i les pintures restaren vigents fins a la modernització del local, moment en què les pintures van ser arrencades i conservades al magatzem del Museu Balaguer. Poques notícies tenim sobre aquest capítol de la vida empresarial de Torrents així com sobre molts altres aspectes de la seva vida, que ell va mantenir en la discreció; tanmateix, penso que caldria estudiar-lo millor per valorar el veritable abast de la tasca divulgadora de l'empresari cinematogràfic Torrents. La revista *Prisma* de Vilanova celebra el 1931 l'expectativa de l'oferta programadora i dóna notícia de les pel·lícules que Torrents desitjava programar i cal dir que alguns títols responien tant a l'actualitat del moment, com a la qualitat cinematogràfica que els va fer esdevenir clàssics: *El maquinista de la general*, *El chico*, *Metrópolis*, entre molts altres.⁵

v L'obra, sentit general w

L'opció que Martí Torrents va prendre per la seva pintura fou sempre per la vida, vida real i reconeixible, vida en sentit positiu i la vida entesa com una qüestió natural: tamany natural, essència orgànica, aigua. Mai no va especular amb la pintura ni va fugir d'aquelles tècniques, poques i ben apreses, que li eren plaents, sobre tot l'aigua que trametia el doble missatge de la veritat natural i fluida de la seva naturalesa, "amb l'aigua es fa tot", deia, tant des del punt de vista de la tècnica com de la referència a l'origen i el manteniment de la vida, concepte d'aplicació similar tant a l'aquarel·la com a l'oli en el cas dels paisatges, l'aigua com a ferment creador aplicable a tots els éssers de naturalesa orgànica. La coherència amb la pròpia experiència, la vida viscuda i

salvada d'acord amb la natura, potser van determinar-lo cap a la pintura de paisatge, i, per extensió, pintura de natura morta i dibuix retrat de gent viva. En la seva extensa obra també hi trobem grans murals que són paisatges o festes i cartells. Fou aquarel·lista convençut i va revolucionar la tècnica per fer-la més autèntica: el paper era, d'antuvi, xop d'aigua i el pigment hi penetrava fàcilment tenyint-lo i fent-lo transparent quan l'aigua ja era eixuta. Tot i que el seu sistema modernitzava la tècnica, ningú no el va seguir tal vegada perquè per fer-ho potser calia ser com en Torrents, un naturista practicant, un esperit enlairat i un admirador sense límits de l'obra de la natura.

⁵ F.C. "Cinema" *Prisma*, Vilanova, octubre de 1931,

v Els temes preferits w

L'obra de Martí Torrents és molt quantiosa; la major part fou feta sobre el suport de paper, la qual cosa implica una certa fragilitat, però afortunadament, sembla que en gran part s'ha conservat. De tota manera, resulta impossible de catalogar-la seva totalitat atès que encara ara, no disposem de cap catàleg complet. Pot servir per quantificar-la, a tall d'indicador, l'important fons que des de fa poc temps es guarda al Museu Balaguer, però també la seguretat que dóna la coneixença de la gent de Vilanova que o bé en guarden o bé saben molt bé quines persones tenen obra de Torrents, sovint més d'una i, normalment, alguna aquarel·la que representa un paisatge, un quadret de flors i molt sovint, un retrat fet al carbó; en menys quantitat, les natures mortes. Aquest són els temes confosos en gèneres, pensats, tractats i orientats de clara i diferent manera pel seu autor.

Sense dubtar atribuïm el qualificatiu de paisatgista a Martí Torrents en el convenciment que la seva projecció més personal la trobem en la pintura del paisatge. Darrere del paisatge, hi ha una certa i personal idea de la Natura, més que un repte formal de captació del color i de la canviant llum natural o del desig de representació agradable d'aspectes plaents de la naturalesa. El paisatge, resultat del caminar-hi, viure-hi i entendre'l, no podia ser tractat com quelcom objectiu, com un simple retall de la natura ni com una reproducció fotogràfica; defugint la composició pictòrica, Torrents aposta per la captació de l'atmosfera, de la totalitat, de la fusió i el pas dels diferents nivells de la representació sense ruptures; defuig preferències sobre algun element natural, ja que la Natura és el Tot, segons el seu pensament, harmonia, fluidesa i tanmateix, percepció del moviment que és signe de vida. Els grans senyors del seu paisatge són els arbres, grans, vells i poderosos que s'enlairen netament cap al cel, transportant l'energia que absorbeixen de la terra, en clara referència al sentit espiritual ascendent que es troba en totes les religions que fan dels arbres símbols del camí espiritual de l'home que es capaç d'enlairar-se cap al cel, allunyant-se dels elements terrenals i buscant Déu i l'eternitat. En els paisatges de Torrents no hi ha figura humana, tanmateix, el destinatari hi és en tant que espectador convidat a penetrar-hi. En termes generals, tampoc no hi trobem construccions, obra dels homes del tot antinatural. Tampoc sembla que Torrents anés a cercar aspectes espectaculars del paisatge per mostrar-ne la magnificència o l'admiració de la seva bellesa: els paisatges de Torrents són pròxims i la vegetació, mediterrània, per tant, reconeixible: pins i pollancre, alzines i roures, el sotabosc de matolls i herbes aromàtiques, són presents però també fora del còmput del temps, els podem retrobar seguint els passos del seu autor, sobretot al voltant de Pontons, Olèrdola i Viladellops, ben a prop de Vilanova. Hi retrobarem els colors i els indrets; sovint, no hi ha cel però sempre hi ha llum, en clara invitació a endinsar-nos per descobrir si arribem a un lloc feréstec, l'eterna veritat de la natura.

Quantitativament i per extensió, al seu costat però organitzat d'una altra manera i amb una funcionalitat precisa, el retrat ocupa gran part de l'obra del pintor, un tipus determinat de dibuix, gairebé exclusiu: el rostre de la persona dibuixat al carbó a partir d'un model real. Assegurava que n'havia fet més de

dos mil i és molt probable, ja que Torrents en el dibuix hi veia una mena d'exercici necessari per ajustar la vista i la mà a la forma precisa de la persona retratada, en la majoria dels casos noies i dones joves i atractives, entre elles moltes actrius. Amb tot, i en la inexistent llista de retrats, hi han de figurar els molt coneguts d'amics i personatges importants de Vilanova així com una interessant sèrie d'autoretrats. Contemplats en el seu conjunt, i gairebé tots del mateix tamany i igual suport, tenen un cert aire de família: es tracta de retrats fidels però dotats de bondat, es diria que l'autor tot i que ajusta la forma amb veracitat, prima l'expressió del model, l'aire que desprèn cada persona, emfatitza els ulls i el somriure, encercla el rostre del seu propi cabell i sol prescindir d'ornaments, joies i de la resta de la figura. La funcionalitat del retrat respon a la necessitat del pintor més que a un possible encàrrec; el model ocasional, l'amic o la persona retratada formen part de l'entorn més pròxim i en general el destí del treball fou l'obsequi al model ja que pràcticament mai no foren exposats.

La figura de cos sencer descoberta i practicada gràcies als treballs fets mentre treballava fent cartells anunciadors de gran tamany al món del cinema, no va semblar interessar a Torrents, tanmateix la trobem a la pintura mural, però no al retrat. La figura en grup o en solitari destinada als cartells cinematogràfics sovint era realitzada a partir de fotografies, fotogrames o imatges de revistes il·lustrades i va marcar la pauta del tractament que Torrents en va fer més que no pas l'estudi acadèmic del cos humà. Exclosa voluntàriament dels paisatges i dels retrats, s'usa en les decoracions de tamany quasi natural de les nombroses pintures murals que Torrents va escampar per Vilanova.

Dos gèneres ben contrastats usats de forma deliberadament complementària: el dibuix a partir de models vius per necessitat d'ajustar, emprat com una disciplina fet sempre al carbó, i la pintura de paisatge que no té límits precisos sinó atmosfera, bàsicament feta a l'aigua per obtenir encara més la sensació de confusió visual que es produeix de manera natural en el paisatge real.

Les natures mortes a l'oli de format una mica important i de tècnica acurada van ser tardanes: instal·lat a Viladellops, per les finestres del pis superior de la seva casa orientades al nord hi entrava la llum descrivint un angle de quaranta-cinc graus, el millor possible per a la pintura d'objectes. Amb afecte i paciència Torrents pintava les fruites i les flors que acabava de collir, generalment, raïms i síndries, melons i figues, fruites de la tardor, acompanyades d'algun objecte de vegades poc freqüent en una natura morta, com les escultures del seu germà Damià, altres vegades, unes sabates, un vano o una màscara o algun plat de ceràmica decorada per introduir elements decoratius carregats de color.

Convé afegir la feina cartellística, més reduïda i efimera, però igualment interessant ja que participa dels mateixos conceptes, textures i colors que la resta de l'obra. Són poc coneguts i naturalment, no solen tenir-se en compte, però situats en el conjunt, crec que més enllà del requeriment de l'anunci, permeten esbrinar el caràcter lliure i positiu d'en Torrents, especialment aquells cartells destinats a l'anunci de la festa i del carnaval. Dispersos i poc conservats, en desconeixem la quantitat però valdria la pena, al meu entendre,

tenir-los en compte ja que mostren el vessant festiu de Torrents i afirmen la seva llibertat d'opció.

v Les tècniques w

No sembla que a Martí Torrents li agradés gaire la improvisació pel que fa a la manera de resoldre l'obra ni tampoc l'experimentació, potser perquè amb la seva arribada tardana al món de la presentació pública de la seva obra ja havia rebutjat en un possible procés anterior tots els dubtes i oferia solucions definitives que es van mantenir tota la vida: el dibuix al carbonet i l'aquarel·la, usada amb procediment molt personal, l'oli més tard, usat preferentment a partir de la guerra; per a les pintures murals, el tremp i l'oli.

Convindria valorar Martí Torrents com a aquarel·lista, possiblement únic en la seva tècnica i molt personal, ja que sembla que, malgrat les innovacions absolutament modernes de concepte i resultat que la seva tècnica aportava just en un moment de canvis en la manera de fer pintura de paisatge, no fa ver escola. En aparèixer la seva manera d'entendre i practicar la tècnica de l'aigua i en veure els resultats que n'obtenia, algun crític va aventurar que Torrents significava la renovació d'una tècnica que s'havia mantingut sense renovació des del segle XIX: "*Como acuarelista, es el pintor de más temple que ha expuesto en España... Es el evolucionista que deseaba la venerable acuarela, con cuyo motivo, este procedimiento rejuvenecerá cumplidamente*"⁶. Es fa difícil respondre, ara que el temps ha passat i no hem vist gairebé enlloc el ressò de les

innovacions que Torrents aportava a la tècnica de l'aigua, per què no es va entendre la seva proposta: falta de divulgació? Potser no es va exposar en el lloc adequat, potser la modèstia de Torrents li impedia fer-ne ostentació. Penso que l'explicació cal trobar-la en el plantejament inicial: crec que la pintura d'en Torrents és com la seva vida, una resposta personal a les seves vivències i al seu pensament naturista.

"La pintura de Martí Torrents queda lliure d'un dels inconvenients més difícils de vèncer en l'aquarel·la: és aquest la "duresa", que gairebé és inevitable mentre no es tingui una acurada tècnica que permeti el pintar amb seguretat

⁶ Comentari publicat a la revista *La Esfera* de Madrid, recollit per *Diario de Villanueva y Geltrú*, 14 octubre de 1924.

damunt el paper lleugerament humit”.⁷ De fet el secret, el mèrit i la innovació reals des del punt de vista tècnic proposades per Torrents respecte a la tècnica de l'aigua consistien bàsicament a mullar completament el paper “Faig servir una paleta de fusta amb els colors, un sol pinzell, ben gros, i una galleda d'aigua, a cada pinzellada, mullo de nou el pinzell dins la galleda” li havia sentit explicar. Abans, però, el paper era ben xop i tensat damunt d'un bastidor, d'aquesta manera, el color penetrava i tenyia totes les fibres del paper, que quan era sec esdevenia transparent. Contràriament al procediment tradicional que cobria o tapava el paper blanc amb els pigments, Torrents els feia dissoldre en les fibres del paper. “Jo soc home de terra i d'aigua. La Naturalesa construeix amb aigua i no amb oli. L'oli és una pasta, l'aigua té fluïdesa: permet passar d'una cosa a una altra, és una transició” En l'observació i la vivència en la natura Torrents hi va descobrir la fluïdesa de l'espai natural que no te mai límits precisos, de l'atmosfera que es crea a dins del bosc, dels canvis que hom hi percep mentre s'hi endinsa, la densitat del mar, la imponent massa celestial, imprecisió d'un petit detall possible que es fon en la totalitat, submergir-se en el Tot entès en aquella dimensió transcendent i espiritual que situa l'home en relació amb les coses i amb l'obra del creador. Fluïdesa obtinguda en l'ús de l'aquarel·la per a paisatges i retrats i aplicada després a l'oli especialment en els paisatges.

L'oli com a procediment va ser adoptat de forma més sistemàtica després de la guerra, a causa de la dificultat de trobar papers de qualitat amb capacitat de suportar la personal tècnica aquarel·lística de Torrents; de tota manera, mai l'oli va desplaçar l'aquarel·la. Amb oli Torrents va pintar moltes natures mortes i sobretot, les flors així com paisatges en els quals hom reconeix l'aplicació conceptual i tècnica de la manera com Torrents enfocava la seva visió de la Natura resolta amb la tècnica de l'aigua, cercant la fluïdesa. Deia Torrents que en la base de tot hi havia el dibuix; potser és cert que en l'ús que feia de la tècnica de l'oli sobretot en les natures mortes hi podem veure la precisió, el control del color i del matís, la composició ben estructurada i l'ajust de les formes. Els quadres de flors, preferentment roses, s'enriquien amb el gruix de l'oli prenent volum i amb la vitalitat dels colors.

A l'esmentat concepte de fluïdesa s'hi oposa, o bé n'és un complement, la disciplina del dibuix. Deia Torrents que el dibuix es troba en la base de tot, i en això també ell fou molt disciplinat: per ara no tenim constància de paisatges o natures mortes dibuixats al carbó per Martí Torrents: tota la seva obra feta amb aquest procediment és retrat. El dibuix del rostre de la persona retratada obligava l'ull i la mà a precisar, a seguir fidelment un model, en definitiva a ajustar; ell solia dir que el dibuix li servia per “fer ditets” en clara al·lusió als límits de les seves eines: el paper i el carbonet; la mà no es podia expandir sobre aquesta superfície armada només del carbonet. En paral·lel als centenars d'aquarel·les de paisatges, mai comptats fins ara, “he fet més de dos mil dibuixos”, tots ells, retrats.

⁷ Joaquim Pla “Les aquarel·les de Martí Torrents” *El Autonomista*, Girona, 11 juny de 1924.

v Les exposicions w

Potser si no hagués estat per l'entusiasme i la influència de Mir, Torrents no s'hauria decidit a mostrar la seva obra; aleshores, ell era el pagès de la finca familiar, ca l'Onclet, que si bé tenia una forta i cultivada personalitat i coneixements i pràctica suficient de dibuix i aquarel·la, però voluntàriament allunyat dels cercles artístics i convençut potser de ser un afeccionat, tal vegada mai no s'havia plantejat entrar al món actiu de l'art i mostrar la seva obra. L'aval del prestigiós paisatgista va ser determinant. La primera mostra, presentada per Mir, fou a la Sala Parés de Barcelona l'any 1923, quan en Torrents ja en tenia trenta-sis. Era un Torrents madur i carregat d'experiències, que es presentava una mica tard potser, si pensem que normalment els joves artistes pugnen ben aviat per trobar el seu lloc en el context competitiu de les activitats i els reconeixements artístics. L'acceptació fou bona i l'èxit assegurat.

De forma natural i ràpida van seguir nombroses mostres voltades, des de Vilanova, de la lògica i afectuosa predisposició respecte a l'obra d'un conciutadà conegut i respectat. La premsa local en va fer el seguiment puntual. Sabadell, Vilanova, Girona, Reus, Tarragona, Barcelona, Madrid, Igualada, Terrassa van veure en diverses ocasions l'obra d'en Torrents entre 1923 i 1931.

Capítol poc conegut és la relació expositiva de Torrents a Anglaterra. En dona notícia el periodista José Cruset a partir d'una entrevista feta amb Martí Torrents el 1961 a la platja de Vilanova i publicada al diari local⁸ abans de la guerra civil. Diu Cruset que Torrents viatjava dues vegades a Londres, al novembre i a l'abril, a la galeria Rowney, i que la seva obra, bàsicament aquarel·la, era molt ben acceptada precisament en un context pictòric en què la pràctica de la pintura a l'aigua tenia un nivell tècnic molt elevat. Aquest temps feliç va transcórrer entre 1932 i 1936. La guerra ho va estroncar, com tantes altres coses; hi ha un tall important, la impossibilitat d'anar a Anglaterra, l'aturada del ritme normal de les exposicions, la incertesa i, en el cas de Torrents, segurament la feina que l'ocupava al Registre Municipal enmig d'un ordre provisional marcat pels esdeveniments diaris de tota mena que calia afrontar. La normalitat fou trencada per a molts i la por establerta; poques perspectives s'obrien al davant, a més de la incertesa personal i la fam.

A simple vista i atesa la dimensió de la vida de Torrents, actiu fins pocs anys abans de morir als noranta, el llistat de les seves exposicions és relativament curt. Hi cap la possibilitat que la documentació sigui incompleta, ja que ell afirmava que després de la guerra, a l'entrada de l'exèrcit franquista a Vilanova, van entrar a casa seva i li van prendre tot. En el conjunt de les exposicions hom hi percep dues etapes clarament marcades per la guerra, a la primera el ritme és més àgil i amb voluntat d'extensió, a la segona, més pausat i circumscrit a sales de Barcelona, Reus, Girona i Madrid. Tanmateix hi ha dues exposicions que mereixen comentari, fetes el mateix any, el 1961: una al Museu de Vilafranca, l'altra, l'homenatge de les entitats vilanovines al pintor. A l'exposició de Vilafranca, Torrents feia una oferta singular: retratava tothom que ho

⁸ José Cruset "Martí Torrents o la primaria sencillez" *Villanueva y Geltrú*, 3 d'agost de 1961

volgués en el marc de l'exposició, recordant allò que feia quan anava a Londres, és a dir, retrats del públic que voluntàriament ho desitjava; l'altra mostra el reconeixement públic al pintor i a la seva obra per part dels seus veïns, a parer meu arribava una mica tard, Torrents ja tenia setanta-quatre anys. Tanmateix "*Café i copa amb Martí Torrents*" i el conjunt d'actes que foren organitzats, deuriem plaure al pintor, recordat festivament pels seus conciutadans després de molts anys de dubtes i silencis, almenys la imatge fotogràfica del moment el mostra content i expansiu i és una clara mostra del seu tarannà sociable i bonhomíós.

Cal també recordar l'exposició que el Banc de Bilbao de Vilanova va organitzar a la seva seu el 1981 per inaugurar la seva sala d'exposicions. Va ser una mostra excel·lent i completa, feta des de l'afecte al pintor ja traspasat i amb voluntat de mantenir viu el seu record; crec que aquest fou el motiu. Des de 1981 fins ara mateix, l'any 2002, no hi ha hagut cap altre mostra d'iniciativa institucional a Vilanova, fins que, a la fi d'aquest any, l'Ajuntament i la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer organitzen una mostra que presenta una part significativa de l'obra de Martí Torrents donada per la seva vídua, Rosa Pelegrín, a la ciutat i dipositada al Museu, i al mateix temps, celebra i recorda l'aniversari dels 25 anys de la mort de Martí Torrents. El catàleg editat és un inici seriós de la catalogació de l'obra d'en Torrents i respon també a la voluntat de situar-lo, ell i la seva obra, en el context de l'art català, en el qual, malgrat la qualitat de la seva obra i la seva aportació a la renovació de l'aquarel·la i a la visió personal del paisatge, encara no hi tenia el lloc que li pertocava.

v La vida a prop del mar, a la platja de Vilanova w

Excusa formidable per rebre directament la llum del sol i la salabor de l'aigua del mar, passejar per la platja i banyar-se, sentir el so de les onades quan arriben a la vora de la platja, o bé percebre el contrast de textures i

temperatures quan els peus nusos s'ensorren en la sorra humida que assenyala l'inici de la platja, són petits plaers per a aquell que sap apreciar la riquesa de la natura. Dels banys quan encara no eren moda d'estiu, Torrents en va gaudir tota la vida i en va fer norma quotidiana a nivell personal. Responia així a la seva convicció naturista i segurament també al plaer de sentir el seu cos banyat per l'aigua i el sol, de moure's en la fluïdesa de l'aigua salada que toca l'horitzó, d'estendre la vista sobre la immensa superfície del mar i enlairar-la a la totalitat del cel blau. Hivern i estiu, la seva personal imatge es perfilava anant o tornant de la platja, on, tothom ho sabia, com solia fer cada dia, s'havia banyat al mar.

La posició sensible no li feia perdre la dimensió humana i Torrents veí de la platja de Vilanova, es va aproximar a les formes de vida i cultura que la vida de la costa comporta. Ell mateix, que no era mariner, sinó banyista, fou un personatge freqüent i singular a la platja, amic dels pescadors, amb qui anava a la barca o ajudava a remuntar-la, compartia tertúlia, peix i música. Veí de mar, hi tenia vivenda just al davant durant molts anys, més de trenta fins que l'ampliació de la Rambla el va fer marxar. De la vida davant del mar, al barri dels pescadors en queda una considerable quantitat d'imatges⁹ de molts anys de la seva vida que el mostren a la platja i el conserven amb el paisatge d'aleshores, avui molt transformat. Queda també el record de moltes persones, però sobretot, les accions del pintor Torrents, les pintures que va anar deixant en els llocs que freqüentava, ja com a acte de simpatia o bé per la seva personal voluntat de transformar els espais que compartia amb la gent fent-los més agradables, decorant-los.

De la relació amb la gent del mar i l'aproximació a la vida d'aquest col·lectiu, en queden les pintures sobre temes mariners que va pintar el 1933 i que cobrien parcialment les parets de la sala de ball del Pòsit fins que foren restaurades i arrencades el 1977. D'elles sorprèn la majestuositat del magnífic veler i la solidaritat amb el món mariner que Torrents poetitza sense idealitzar-la completament en els altres fragments del mural. La confiança i la disponibilitat devien permetre a Martí Torrents participar en iniciatives culturals i socials dels mariners pròpies de la societat del Pòsit; hi ha constància que va fer la programació cinematogràfica durant una temporada, però no sabem de moment, en quantes i quines activitats va intervenir ni les pel·lícules que va proposar.

La relació de proximitat i veïnatge amb el restaurant Peixerot i sobretot, el fet de la solitud imposada per la malaltia de la seva esposa, van fer que Torrents fos client assidu i amic del restaurant des de bon principi, quan el seu aspecte era més pròxim al d'una taverna de pescadors que al confortable restaurant actual. Ben aviat, hi va decorar les parets amb pintures festives plenes de colors vius realitzades a l'oli sobre tela. Una part d'aquestes pintures representava temes de música moderna, grups de jazz, parelles joves i elegants ballant els balls del moment; un altre conjunt mostrava la vida de la platja plena de joves banyistes, entre elles, la jove esposa del propietari del local. L'amistat amb la família Mestres va durar sempre. Quan la humitat i el temps van fer malbé part de les pintures, hom va decidir trossejar-les i emmarcar-les per evitar la seva destrucció. Avui, passats molts anys i en forma de quadres, presideixen i acompanyen amb el seu missatge de joventut i modernitat, els comensals del veterà restaurant.

Després de la guerra, al restaurant Rossegall, iniciat el 1945 com a lloc de reunió d'un grup d'amics i consolidat després com a restaurant mariner tancat el 1955, Torrents hi va pintar, amb clara voluntat de decoració, enramades de vinya, finestres obertes al mar, i paisatges blaus. Amb el tancament del local,

⁹ En la recent donació d'obres de Torrents que la seva vídua va cedir a Vilanova i estan dipositades a la Biblioteca-Museu Balaguer, hi ha un important conjunt de fotografies de Martí Torrents que han permès, ademés d'un més correcte coneixement de la seva vida, la datació de determinades obres i situacions.

que va viure moments intensos de tertúlia i festa i, segurament a causa de la humitat, les pintures van desaparèixer.

La darrera obra mural important de Martí Torrents que es pot veure en tota la seva extensió es troba a l'església de mar. Fou un encàrrec que van iniciar conjuntament Alexandre de Cabanyes i Martí Torrents el 1952. Cabanyes va pintar l'absis de l'altar major amb escenes del pecat original i l'anunciació, i Torrents pintava el fons de la paret del cor presidida per una vigorosa imatge de santa Llúcia, patrona de la música, tocant l'orgue. La decoració de l'església es va prosseguir per les elevades parets laterals amb escenes de la vida de Jesús, a mesura que diferents patrocinadors (Confraria de pescadors, Indústries Pirelli, alguns particulars) aportaven el necessari per fer possible la continuïtat de la decoració. Torrents ja era gran quan va iniciar les pintures i mentre les anava completant; penso en l'esforç físic, en el tamany de l'obra i en la dificultat del procediment, tremp directament sobre mur, que no admetia canvis i en canvi demanava treballar en el lloc, i penso també en el resultat: són obres riques en color i en moviment, desprenen energia i vitalitat com tota l'obra paisatgística de Martí Torrents, semblen també obres intensament viscudes. Poques vegades Torrents va abordar el tema religiós. Sembla que va fer unes pintures a l'església de Cubelles amb motiu del seu casament, avui completament desaparegudes, i possiblement també va pintar a la capella de l'hospital de Salt després de la guerra. Amb tot, el conjunt de l'església de mar és l'únic que permet fer una aproximació a la concepció decorativa en temàtica religiosa. Sembla que les moltes hores passades a l'església propiciaven diàlegs amb el seu rector, Mn. Sala; segurament, Torrents s'hi avenia perquè era home comunicador i amable, però també perquè segurament el tema de les seves converses era de caire espiritual. Torrents era home de sentiments religiosos profunds; em consta perquè el tema formava part dels diàlegs que mantenia amb el meu pare quan Torrents vivia a la nostra casa de Ribes Roges cap als anys setanta. El sentiment religiós, la història de les religions, de la qual tenia abundants coneixements, l'altra vida, el sentit de l'home i la seva relació amb Déu... tot això, amb respecte, serietat i profunditat, era debatut i afirmat per un Torrents ja gran, l'aspecte del qual quan els temes de la conversa eren d'aquesta naturalesa, canviava i esdevenia seriós i feia oblidar la seva més popular i coneguda imatge de personatge estrofolari.

Curiosament, si bé sabem que en va pintar, poques són les marines signades per Torrents. De fet, el seu tema preferit per a la captació de la natura fou el bosc. No puc afirmar-ho, però tanmateix, podem pensar que potser no va voler fer ombra al gran pintor de barques i platges de Vilanova que fou el seu amic Alexandre de Cabanyes.

Davant del mar, feia vida de relació, de conversa, i de compartir, d'endinsar la barca i deixar-se anar de cara al sol i a l'aire, de caminar a la vora de l'aigua, de banyar-s'hi hivern i estiu. El recordo ja gran cap als anys setanta, ell devia passar dels vuitanta, tornant de la platja completament xop. "No t'has d'eixugar en sortir de l'aigua, amb la camisa ja n'hi ha prou, així no se'n va la sal i l'olor del mar ", li havíem sentit dir.

v El bosc, el gran tema dels seus paisatges w

Després, i al costat del mar, el bosc. Torrents, ja gran, va anar a viure al bell mig del bosc de Viladellops, proper a Vilanova. El bosc, l'espai viu i ple d'elements reals i naturals, sons, olors, colors i formes no fou, al meu entendre, una substitució del mar, ja que, a l'hivern, quan feia molt fred a la casa de Viladellops, Torrents cercava l'ocasió d'estar a prop de la platja i banyar-se al mar, si no un canvi vital justificat per un fet no del tot desitjat: potser de nou l'atzar, en forma de decisió municipal prevista des de feia molt de temps, el va fer sortir als voltants dels anys cinquanta del seu pis llogat de la platja, on havia viscut tants anys, a causa de l'anunciada obertura de la Rambla al mar. D'acord amb el seu esperit i fidel a la natura, es va allunyar de zones urbanes i va comprar una casa enrunada a Viladellops, llogaret de la serralada interior propera a Vilanova i camí de Vilafranca, dins la propietat del marquès d'Alfarràs. La casa era situada al bell mig del bosc i, per accedir-hi, calia travessar un barranc. No hi havia ni aigua ni llum ni teulada; de mica en mica, la va arreglar, va construir un pou i va tenir un hort i un corral. L'experiència de pagès i la fidelitat als seus principis de vida d'acord amb la natura li van permetre viure en un lloc solitari i a estones feréstec, perquè també era un bon lloc per pensar, caminar i pintar. El 1958 la va vendre al seu amic, el metge Jaume Arnal, i en va comprar una altra una mica més gran, en el mateix lloc, en la qual el primer que va fer fou arrencar les rajoles del terra per potenciar el contacte directe amb la terra, que, segons ell, les rajoles interposades dificultaven. Fou la seva casa per viure voltat de gossos i gats, rebre els amics i pintar. Des de les finestres del primer pis podia contemplar una visió neta del seu entorn boscós; situat davant la casa, amb el bon temps, el cavallet apunt, la galleda de l'aigua, el paper xop, els colors i el pinzell, de cara al bosc, la mirada atenta fitant els tons i els espais, la mà activa, traduint la visió sobre la tela o el paper. La Rosa, la seva companya, ben a prop.

Torrents va compensar els inconvenients de la solitud i la manca de comoditats amb les vivències i les essències del bosc: els sons i les olors, els colors i les profunditats que van ser els motius de les seves obres pictòriques, des del camí d'accés, fins al capdamunt del turó, així com el camí de la font o els boscos propers a Pontons, tot era pintable perquè en aquest territori amb prou feines havia arribat la civilització destructora de la natura i el pintor podia gaudir i analitzar sensiblement la riquesa del seu entorn, al qual, per conviccions professades des de la seva joventut, tant des del pensament panteïsta com des de la seva vida com a pagès, era del tot addicte i agraït dels seus beneficis.

Torrents mai no fou un home urbà. Naturista i pagès, tota la vida va trobar en el bosc el lloc on percebre la natura en la seva diversitat i en la seva potència. De la mateixa manera que ho feia amb el mar, Torrents hi penetrava, s'hi endinsava; penso que hi establia les relacions mentals i sensibles de l'home respecte al seu entorn natural d'acord amb el seu pensament. Passejar, sentir la remor del bosc i el cant dels ocells, collir herbes i bolets, beure l'aigua de la font propera, mirar el cel, submergir-se en el bosc, com en el mar, penetrar-hi percebre la quantitat i la diversitat dels seus matisos. Torrents es va enamorar

de la tardor, la potència dels arbres, l'absència d'elements estranys a la realitat natural, la vibració de la llum, la profunditat espacial, el dinamisme, la varietat i grandesa del cel; les variacions dels colors segons el pas del temps i els canvis d'estació, com un reflex de la capacitat vital de la natura, van ser traduïts per la seva mà sobre un suport fixat, paper o tela, mitjançant els colors i les pinzellades, guardant l'evidència de la fluïdesa, d'allò que és natural en l'espai de la Natura sense límits, d'allò que en la natura no té línies ni contorns, de la fusió real de les formes naturals integrades en el seu propi i definitiu conjunt.

El fred de l'hivern, la manca de comoditats i el progressiu envelliment del pintor, com, molt segurament, el desig del mar, el feien alternar el bosc amb la costa. Amb el temps, es va fer necessari tenir un cotxe que la Rosa va aprendre de conduir, per salvar les dificultats de la comunicació, la provisió i els trasllats. Entre el mar i el bosc va transcórrer el darrer tram de la vida de Torrents, que es va despedir d'aquest món físic a la casa del bosc, ben a prop dels ocells amb qui parlava, dels camins que trepitjava i dels arbres potents que encara no pressentien els colors torrats i vermells de la tardor que tantes vegades havia contemplat i pintat.

El bosc fou el tema de la gran pintura del seu cinema, situat al bell mig de la Rambla de Vilanova, del qual va ser empresari i programador des de 1931 fins a 1952. Sota la seva concepció que a la natura tot és gran, i de nou, d'acord amb els seus esquemes mentals, va pintar l'interior del gran espai del cinema amb temes de la bosquíria i de les festes populars de Vilanova, des del teló fins al sostre del cinema-teatre. Amb la necessària renovació del local, les pintures foren retirades i en part es conserven al Museu Balaguer de Vilanova.

v Presència de silencis w

Al darrere i més enllà del comentari alegre i la bonhomia singular del personatge, els seus ulls blaus semblaven traspuar, almenys en el meu record, un to de reserva i d'un cert misteri: l'alegria amb què s'expressava no semblava correspondre amb la profunditat de la seva mirada tenyida de tristor. Tal vegada és una apreciació meua mancada de fonament, però en guardo el record i ara, en el moment de reflexionar sobre la persona i l'obra de Martí Torrents, amb la memòria del seu aspecte, em retorna l'antiga impressió.

L'aire trist es fa perceptible en les nombroses fotografies que el darrer llegat ha aportat al fons del Museu Balaguer, així com en alguns dels autoretrats: la mirada s'allunya de vegades cap a un indret infinit, d'altres vegades, es mostra amb una gran profunditat. La mirada i l'expressió del rostre guarden al meu entendre secrets i situacions viscudes que avui ens fan difícil trobar els nexes entre vivències, les raons de determinats fets o les dimensions dels fets viscuts per Torrents. Sempre he tingut la impressió que tot i que com a historiador la meua voluntat era d'obtenir seguretat sobre tots els passos del personatge i trobar respostes a determinats moments foscos o bé no documentats, alguna cosa m'impedia furgar en la vida d'aquest home singular; era tal vegada i ho és encara, una mena de respecte a la seva privacitat, a allò que ell deixava de dir,

al seu silenci premeditat que cobria amb respecte tantes coses i que penso que mai no podrem desvetllar del tot. El silenci que guardava sobre ell mateix i sobre la seva intimitat el disfressava amb bonhomia, simpatia i bon humor, i el defugia amb anècdotes.

A l'hora d'intentar una aproximació a la vida i l'obra de Martí Torrents ensopeguem amb dubtes que hem de mirar de resoldre a base de suposicions. Un gran misteri que ell va protegir sempre amb el seu silenci, va ser la seva vida familiar, la primera esposa enfollida la pèrdua d'un fill i la impossibilitat de constituir una família. El gran dubte fou el temps de guerra. En el nostre record, hi ha les descripcions dels casaments civils que feia en pena guerra quan era jutge municipal, aquesta era la part agradable, però guardava silenci sobre els fets desagradables que li tocava de viure en relació als actes vandàlics, les enveges, els odis, els assassinats i els robatoris que li tocava d'anotar en el seu càrrec al front del Registre Municipal. Solia fer broma quan li preguntàvem què li va passar a l'entrada de l'exèrcit de Franco a Vilanova, ens deia que es va fingir boig, i ens ho creïem, però potser no era del tot cert; parlava poc d'ell mateix però encara menys de moltes persones que la seva llarga vida li va permetre de conèixer, si no era per parlar-ne bé. La prudència o la manca d'interlocutors sobretot després de la guerra el van fer guardar silenci sobre els llibres que havia llegit i que van configurar el seu pensament liberal, naturista i solidari, els seus dubtes sobre el sentit de les religions, sobre la naturalesa humana, sobre la dimensió espiritual de l'home, la música, tot allò que va construir el seu pensament i el va mantenir fidel a ell mateix.

Afortunadament, amb el pas del temps, les coses es posen en el seu lloc i es desvetllen: els historiadors i cronistes que més s'han aproximat a la vida de Martí Torrents han recollit informacions, han preguntat i han sumat i ordenat les dades, moltes coses s'han aclarit, tanmateix, moltes altres no ho seran i penso que serà per sempre. També penso que cal respectar aquesta voluntat de silenci, que no és, al meu entendre, cap pretensió de banalitat o d'extravagància, sinó ben al contrari, l'acceptació humil del rumb de la seva vida sobretot en les circumstàncies no previsible que el van afectar de ple, que no va defugir en cap moment i que va assumir de manera completament responsable.

▼ Del contingut del seu pensament w

Torrents fou un home culte, lector de filosofia i temes relacionats amb les religions; també gaudia sentint música clàssica. Home intel·ligent i sensible, quan tenia ocasió de dialogar en profunditat, reflexionava sobre l'origen i la naturalesa de l'home i la seva relació amb l'eternitat. De l'observació aprofundida de la natura en va treure coneixements pràctics i transcendents, les veritats constants que es relacionen amb la vida i la mort. La coherència entre el seu pensament, presidit per la bondat i el respecte, i les seves accions, fou potser la guia de la seva obra i de la seva vida; tal com ell deia, pretenia trobar l'harmonia en totes les coses i en totes les situacions, inclosa la seva activitat artística. La recerca de la coherència es va recolzar en la reflexió i en la

fusió d'obra i pensament presidit sempre per la concepció que l'home és un ésser més de la realitat natural i que tot està en funció d'aquesta gran obra que és la Naturalesa.

Seguim les seves paraules: *"El arte es armonia en todo. Y armonia debe haber en nuestra vida física y espiritual, en la que ponemos como nuestro ideal supremo, nuestro máximo acercamiento a Dios, buscando su ley en todos nuestros actos... Toda obra artística es el fiel reflejo del factor humano que interviene en su ejecución. Vivir conforme con la naturaleza y que la tolerancia sea nuestra norma en nuestra vida de relación, junto con la amabilidad y la tolerancia en el trato y la generosidad. Tales son los auténticos e indispensables materiales pictóricos. Son los pinceles, los colores y el caballete que nosotros plantamos mirando a la Naturaleza, y es a través de aquellos sentimientos como damos forma plástica a nuestra emoción, sobre las telas y los papeles"*¹⁰

v La Rosa w

No és just allunyar Torrents de la Rosa, ja que ella va fer possible la vida d'en Torrents en el llarg i dolorós, a estones, tram de la vellesa del pintor, just des de després de la guerra fins que va morir el 1977. "La nena", com ell solia anomenar-la, o bé la Rosa, o també la Rosita, va entrar en la vida d'en Torrents després de la guerra, possiblement el 1940, quan ell ja era un home gran, i segurament cansat de les negatives i dramàtiques experiències viscudes, segur del silenci que l'envoltava i de la impossibilitat de l'exercici del seu pensament lliure, amb un destí incert des del punt de vista econòmic, tanmateix extraordinàriament ric des del punt de vista intel·lectual, i ja revestit d'uns hàbits vitals difícilment canviabls, com eren les renúncies a les comoditats urbanes, la vida al mig del bosc, el seu convenciment naturista i vegetarià. La Rosa ho va entendre i ho va acceptar tot.

La Rosa Pelegrín era molt jove, potser només tenia setze anys quan va anar a viure amb en Torrents; la diferència d'edat era del tot evident. Tal vegada per això, en senyal de respecte ella s'hi referia com a "Torrents" i s'hi adreçava parlant-li de "vós". La Rosa era una noia molt bonica i atractiva, potser aquestes condicions li haurien pogut obrir un altre camí en la vida, però ella es va quedar al costat d'en Torrents i ell va fixar el millor retrat de la Rosa en múltiples dibuixos i pintures: els seus ulls clars i verds, l'expressió del rostre i el seu el somriure, el seu cos i l'aire de joventut que desprenia. Ella caminava al seu costat quan calia baixar de Viladellops per obtenir queviures o desplaçar-se, ella va aprendre a conduir més endavant quan les cames i la vista del pintor acusaven el pas del temps, ella, amb reserva i discreció, va estar sempre al seu costat. Va entendre el seu treball i el seu pensament, i a prop seu, va iniciar-se en la pintura que mai va gosar mostrar i en el món que envolta l'activitat artística.

¹⁰ Paraules de Martí Torrents dites en una entrevista radiofònica feta a Madrid el mes de febrer de 1955.

La Rosa va cuidar a Martí Torrents fins al final, però també va cuidar el seu esperit i la seva obra. La Rosa té el mèrit indiscutible d'haver mantingut unit el fons d'obra que li quedava i mantenir viva la memòria del temps passat al costat d'en Torrents.

Fins a darrera hora en què la seva edat i la impossibilitat de viure sola li ho van impedir, ella ha viscut a la casa de Viladellops tal com ell la va deixar, mantenint viva la seva presència i el seu record. Li devem tot això i també, sense cap dubte, la voluntat de mantenir reunida l'obra d'en Torrents mentre li ha estat possible, així com el fet de no malversar-la ni escampar-la, de manera que, conscient i d'acord amb el generós esperit d'en Torrents, va donar-la a la ciutat de Vilanova. La donació produïda a l'any 2000 és un abundant i molt representatiu conjunt de l'obra de Martí Torrents: hi trobem molts retrats al carbó i a l'aquarel·la, natures mortes i nombroses aquarel·les de temàtica paisatgística, així com estudis de joventut, projectes de cartells que es sumen al gruix més important de les pintures que es conserven del cine Bosc, rebut anteriorment; la donació comporta també una abundant documentació fotogràfica, algunes escultures de Damià Torrents i alguns objectes. Tot això, que en el futur ha de permetre fer una correcta catalogació de l'obra d'en Torrents i un estudi aprofundit, és ara, gràcies a la Rosa, a l'abast d'historiadors i estudiosos que trobaran en tot aquest fons materials molt valuosos per iniciar-lo i que, amb tota seguretat hauran d'estendre per molts domicilis particulars de Vilanova on les obres del pintor són estimades i conservades a les parets, però la persona d'en Torrents és encara molt viva en el record del seus habitants.

Teresa Camps Miró
Barcelona, abril de 2003

MARTÍ TORRENTS
PINTOR

ESTUDI: SANT MARC, 1, 2.^a
CANTONADA CARRER SALMERON
BARCELONA (G.)